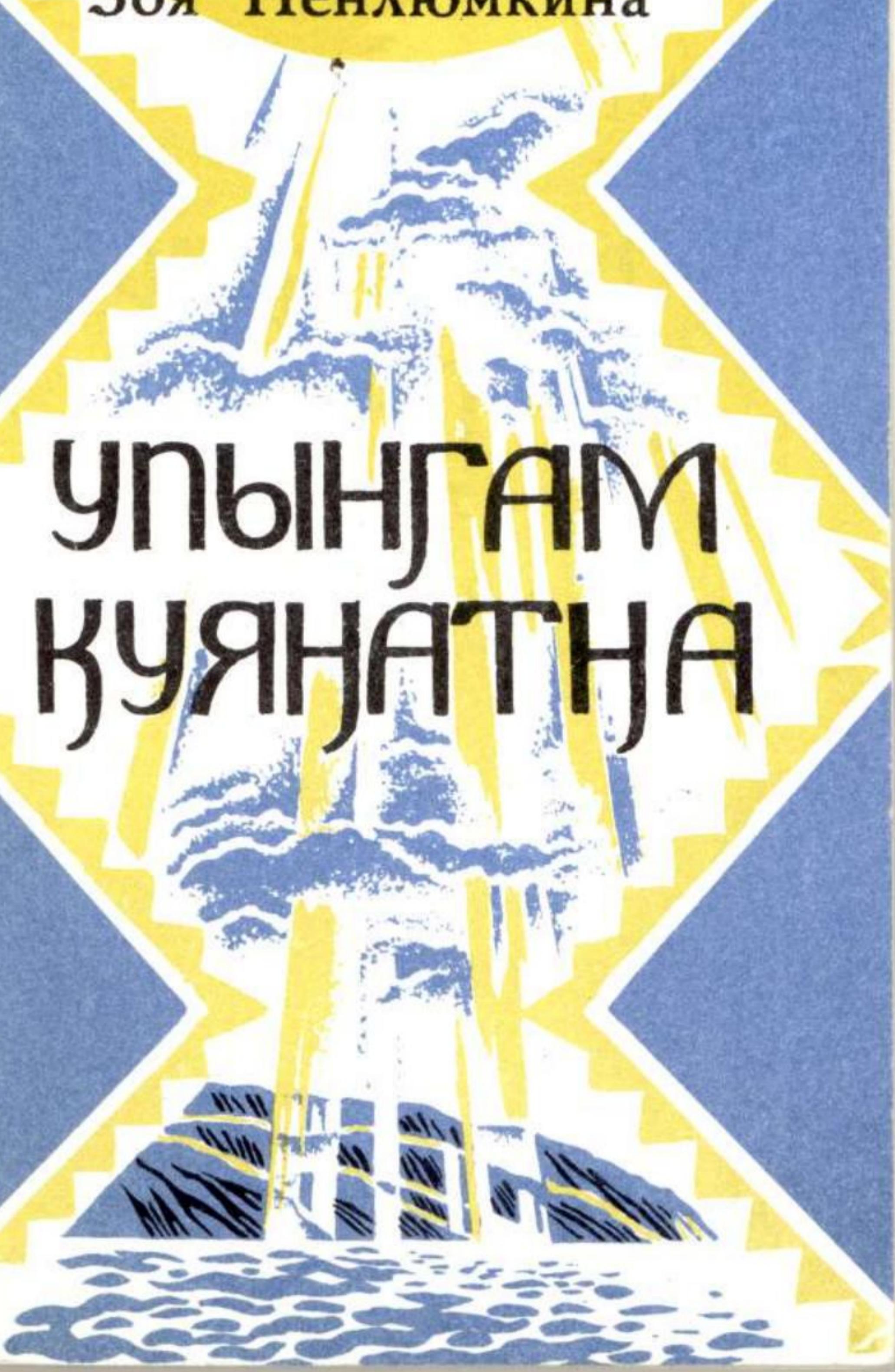

Зоя Ненлюмкина

УПЫНГАМ ҚУЯНАТНА

545
979
N
1990

3. Ненлюмкина

УПЫНГАМ КУЯНДАТНА

Магаданым уриуғутының санаве, 1990

УПЫНГАМ ҚУЯЈАТ҃А

Упынгам қуяјат҃а —
Ылъя аupyнгак,
Сали акуна қаниуұтылъқаңғаку
Ызық суңағниліңүк ануғакныұтуқаң
Алеғаңүк тұмымт синиңини.
Упынгам қуяјат҃а масаң,
Үқепигак, насиғаң...
...акуна қуқуңаңаң
Қыюлғим қилим таңысавкаңа
Тыңалғе нағуяң...
Тайпагасапик!
Упынгам қуяјат҃а
— Нұнака ўи... ынкам ылъпык,
Пиниқъямкын, юк.

СИЛЪА АНУҚНУХТЫКАТАЯ

Силъа ануқнұхтыкатая
Ылъык ўи ынқамамкын.
Накын игвағлуни гинақа
Амалъи пилъықүк:
— Утымун ысхақақа...
Икихтақақа кергыса.
Лъика атұын апышқақа.
Самавық, имам пеңун,
Атхақаталғетын,
Ағитыкьяхқамкын,

туклъулътын!

Лъиқа уна қылак, иңгіт ынкам имақ,
Тауатын питутағми этам
Кынлылиңжат нутан қанығъяуұлъығит,
Юм умьюгараҳығит.

Аптыхпыне, кина сивумни ыглыұтақа
Үи илуга ынтуұтақақа,
Ынқақама, утымун кинъяхқана.

АЛЕНИГУТНА АГНАМ

Окъхпыне, ылағниуқыхпыне,
Ниқүнельо анлъықо.

Китулғит ығнығыт атасикун
Ысимаяпук, авауғнелъықут.

Окъхпыне, ылағниуқыхпыне —
Угlaқ пинилғе ысимауқ
Атасикун ысималъуң.

...Ниқүнельо анлъықо.

Эгун утыұтыкума, сагмахълықақа

シンит атутықа!

Аттуңунани юк наклхыгнақ.

Алывинка акáқут...

Анұқым исикиналғим лъиқа авеет,

Авиғатақуқ ымака, айхағминиң

алывинка авеет.

...Илоғын нанъякльуку уноми илоғақа,

Утыұтывкағнаюқльо.

Нуна, силья ўи илакақа,

Натын алеқыңаго нунáни пиҳтум, анұқым.

Натын уна нуна кыпнётүк куплъуку ылъпылъу.

Китумун алъамун апынғито,

Нунамун наңылъұғма увғуто.

Китухълықут ығнығыт,

Угlaқ ынқақлълықақа

Ысималғе тамани, ысималъун атасикун.

...Лъиқа атуты авиғалъығе,

Авиғатақлъықуқ сивулихпигақ юк,

агнам пиниқылъұғумая!

ҚЫХСУХПИГАЛГЕ УҚЫЮҚ

Ысчапақо өргөсакун сильамун,
Таўатпеко:
Қыңултә, қыңуспигалә
                  укюк тайқакма...
Тарум илони ықынугақ ыкумаҳтақақа,
                  үтәқақамкын.

Апыхсимва нуна қайнаңың ысҳапақа
Қилак ысҳагнақу, қилак иғалықитаҳтуқа.
Қыҳсулғим, қыҳсухпигалғим укьюм
Ынқакыпихтақа умаматијани ысҳальыхпук.
Ыкумаҳтақа ықынуғақ, утақақамкын.
Үанику акуна қыҳсулғе, апымсухенам!
Илука утақаңалғе ылъпык пиниүымсухенам!
Ыкның ысҳаглуку айатүғилыштын ўимнун.
«Қыҳсулғе, қыҳсупихлығе укюю, тайқакма». —
Пилыштын.

Илүнамкун атъын апығақа.
Пеко ўимнүн: Қыңсóқыхтам апым
Ылъиқақа ысқалтыңпук инлъывақ.
Қыңсулғе, қыңсóқыхтақ укьюқ...
Илоқ икиұтақу — ылъыпк...
Қалихпук илоның амоқатын
(Укюоми!) Үнүвалғит насиғат.
Сали аврапыны уғыйитет қанит,
Сали итығрелғे нынлъыпагниқ.
Санени ықынугам, пырилғеми илони ынам ысқалғуғақа-
ка қыңсұхпигалғе апы силъами.

АТУТЫМ АҢУНЕҢА ЮПИК НАНИ ЛЪЫГАН

Атуты илумың анлуни тыңақуң әванун.
Гиүйт аглукильу улувут миқискимта
Авауңғатхун, атуты сивиғутақуң.
Қимухсиң сүкәхтақуң сивутмун,
Алы таўенақ тырытағақуң
Ысхағлакың натын пиниқъямкың,
Ынкам атульуң атасикуң!
Атутым аңунеңа юпик нани лъыган
Мұғулъыңе, ыналғе, ангиқыситалғе.
Юпим атутыны итаклъуку ылъиқаңа,
Малихтаңа куирагақ, малихтака масақ
Ынкам алывит, алывит ақақут ықылхынкун.
Нунам, нуннівим алығаңа ылъянун
Күйваналғе, куяналғе.
Юпик налькунеңтуң атутымын...
Пугнеңтут апалъут...

АТУТЫАК ЫСХАУҢАЛГИК

Таңа аюкатаңтуқ
Киңулимбың ысқалъышпук.
Самың атулъакын киңулимбың?
Түгекувгүң саяқ мұмылых ытыроғмың,
Ағулеңлъықт қиңулит қанғынка
акнығанн мұмғым.
Ынкам саян касагутыкльуку,
Налъқылъықатын апалъут.
Құяқлъықатын, таўенақ, ке ми,
Таўенақ ўйиңгилнүү!
Салъықам, натын пимакывиа:
«Атутыпук атутыкъягунéсет
Углат юпит, углат ысқáуңалғит.
Итагнаұпнани атун, саютиисак,
Имиңақсилуни нунивагми, ныпниңағалғеми,
Эванусапик никүңнақуқ!
Таңа аюкатаңтуқ
Киңулимбың ысқалъышпук...
..Үенлыги углақ авауғнауғутаңпук!»

* * *

Аттанғұxta...

Қытjани имақ сикукатая...

Үи алиңюхтанғито, аглыхтанғито,

Матын тупахлъықо ыұтыкатая,

Таным ылъпынун, имак, атҳаxлъыко.

Ақыңингито, қырыхтенанғито,

Ұата, ўата, атҳаxлъықо.

Таўенақ ылъпик ўата утақанакыви!

Атасимың агминақ ысқағнётүк

ималъқусиқ..

Қыюғулъығе эваның илумнун

аңқиғутақуқ.

Аттанғұxta...

Таруми синиңақун ыглыхтақо.

Илисімакақо сали имақ сиқунғиса!

Санимни има ытақуқ имақ,

Ини, ытақуқ!

Қанғусақа кинағутуқ имақ,

Нами, ныңаңғитуқ!

Үенлығи налъкьюғақақа қанық,

Қанықьюғнақяxқа имам,

Атуғнеға амалъи ке, қаку.

Аттаңғұxta...

Илисімакақақа санимни ылъығе,

Никуғаңанка таграт,

(Амалъи қелиғақуқ).

Мулулътын ысқаңғисамкын,

Аյоқұjamкын, қанғутақамкын:

Ангыпа қавануни, углақ гиүи аглукулъу

Таўатылъутын ысқаңымкын?

Таным ыұтықаку ысқағнегамкын

Сивулихигам нағуян-ыңныңан имам!
Ығминақ наңылъон қантагамын ысхағнетүк
имақ!
Қайгуда кынлыңа ысхағнаұта!
Аттанғұта...
Санимни ылъығетын, имақ,
илисімакақамкын.

АТУТЫ-ЮМ ҚҰЯҢАТ҆А

Акуна атасымың ақиҳкане
Нұкувәқо силъатымни.
Ысқапақанка қаниврығат ихлъығит.
Нами, қивғайито ақиҳкеғұлъығеңа!
Туқуқ юм илон пининқутықынғита.
Илум каяқа қаник, қилак, масақ.
Ынлықнáтна нунам, нунивим.
Малукнақ ынкам санени тукум
Ысқанғисат ынлықналғе нуна.
Нікуұптынан атутың ануқым, имағнам!
Қанға иғалықитағым ниқуұптынан,
Кисисиниқ таұснақ ақиҳканың,
Илу ақитуңғалуни тукумсухенам!
Атутынлъаұттым, саюұттым, атуұттым
Туқуқет: саяқ, мұмық, алғагитақ
Ынкам эйіненеңыткүты.
Алғаұттым-ам итакаңет:
Алғаты, алғақ, алғагитақ.
Ынкам ылъянни тукугут итагналътын

такут.

Қайывағақуқ қаник,
Сукалъуни ихтақуқ.
Атуты илумни алеғақуқ.
Қайға атуты ақиҳкамун питута?
Лъика тыгмеқ, лъика алывик
Аюғнетуқ, тукпиғнèтуқ
Алелғе акуна асиғнèтуқ.
Киени апыйкатын ке, (кайұкуқынғақ
пыхуң),
Накальу ринијаўилътын,
Атxa қаку апығнеган

Никутóлуку құяңатңуқ,
Ылъым наңылъон: Нунивим, юм
Пайғулъхан ынлықнáнқутыка!» —
— Салтыкам ағикнарақа
Атасимын ақиҳкетынған!

НУНИВИМ АТУТ҆А

Ысъапаман апы ихлығе нунамун,
Уата ўи ынқапихтақа кек.
Нами, ўи упынсақ укъеқлъу алъағунағутағхка,
Натын ылъминиј нунивак атуғақуň.
Ипа сұна ылъянун тутақын,
Упынсақ, кек укъеқ, укъюқ.
Апы сали упынгами ихтыңан,
Кеяққа сали таным кишпаўитбóкуň.
Каниұхтыңақу, калғилғит кытжани
Тыгмеғыт ныпнйитут, акулъипильұтын.
Атасикун упынсақ амта кишпыкақат.
Нунивагмун ўи пеко, ылъя, лъиқа юк,
канғутақақа:
— Қуянақуň нынлъылъұснік киңумтыни уныхлығе.
Ызық әнмет қыюхқылге үзұхтуяни нунами.
Қикмиңаят әнмет алелғит, нынлъысұхтыңақу.
Қуякамкын анлин тулъығетын, упынсақ!
Лъиқа анақа ўи алелъығе, ысқатояқа.
Қонпыш упынғанық, утақáлъықамкын,
Нунивахтын, ануғакныұтуқатын!

НАМИ, ЎИ ҮЛЛЬПЫК АВАНГИТАМҚЫН

Нами, ўи үлльпый авангитамқын,
Натын ўи авақутака анлеқуқ.
Үлльпый на утақамаяқын.
Таўенаң сұна ми, айлъук, үлльпый авағуман.
Сикулъағым упынғам кулиғатақана,
Сали ўи ытақо қаңиҳпышини.
Упынғак алъакенғақуқ ук्यёмың.
Имақ ўата қылышақылғеми.
Навық лъиқа илуга қатиуғақуқ.
Эты қун ылъиңан амта ынқаштаңа?
Лъиқа насиғақ укьюми итаклъуку
Ығлығусимақа ўи ынқашұлықылътын
Пиниқулъыұпук упынғам қынлыңанун.
Сали ўи ысқағыюғақа упынғақ.
Тұмыт, ошат, ют — ынқалинқутат ылъиңиң,
Нами, ўи үлльпый авағитамқын.

ҚЫПНЫҒАҲСИҚ

Упынғаға, тайқакма қыпнығаҳсиқ,
Сайықун кергисама тыңауғақут нағуят...
Қанихпак, қанихпак ихтақуқ,
Лъиқа укьеқ таным утыұлъығе.
Атасиқ қанық ниқуқумку ылъының,
Таным ўи укпышұлъықо,
Натын пиниқулъық таұаттық.
Пинимсухенағлуку ысқағнағтуқ пиниқъян.
Натпеқа ылъық қамна илун?
Нұнакиланқита қаниғмың?
Кеүңек қытјани имами,
Аалиқ акулъпитақуқ.
Тауенақ ўи ылъық ысқайитамқын.

* * *

Пакиакын аныұлъукақо,
Лъиқа үқиглило,
Сильамун қергысакун ысмитақо —
...Апума, апыпихсима.
Үгуманғита қанирагақ,
Апым нуна унисиманғита.
Сали апыштағым ылъиқақет
Сивулит пыюхтыт түмійт.
Апым сали: қаник әхтулуні
Ихтақуқ, ихтуқақ, ихтуқақ.
Ниулағутын ыйтығылдётын илөнүн,
Апыштагнитақуқ, нынлыштагнитақуқ.
Ынкам утыұпахлъо пилғеңа:
— Үгуманғита қанирагақ...
Пакмақын аныұлъукақо,
Ынқақо, ынқақо, ынқақо.
Апым қергысам аматқани,
тайқакма
Ихтаңуқ, ихтаңуқ, ихтаңуқ...

КИЙЫМНУҢ АТУТЫВУҚ САГМАҒНАҒУТАХПУК

Атутывук сали аяқаҳпук.
Кийымнуң лъиғақијамнуң атуғакаҳпук.
Атутым паютақетыкүк!
Иғнетүк ик қуяналғик,
Иғнетүқ алывик наклъыгнағе.
Нанъяклъуку, лъиқа
Тугуяқа тыңынчаҳақ
Илумни итакақа сали
Апышеліјук қанық.
Улътыхпынани навык түқ илу,
Қимахпынани түқ
Яқуңыкаталғеситун тығмерагаҳситун.
Пиниқұлтыхпук, ысқалтыхпук
Атасимың атутылык.
Атутывук сали аяқаҳпук,
Кийымнуң лъиғақијамнуң атуғакаҳпук.
Атутым икаюғақетыкүк қанғулъығекүк.
Иғнетүк ик қуяңалғик.
Иғнетүқ алывик наклъыгнағе.
Киени нунамун апыштуғнегапук
Апалъуйт атутымнуң.
Кийымнуң никүрғнегетыкүк
    Масам акиуұлтыған, ымған күнгағым
    Ынкам микағапим қыюғпигалғим насиғам.
Суна авауұлтықивук, нами!
Қивғукнаұлтықүқ авақуан ығнық
Малихса атутымнуң,
Ик қуяңалғик,
Алывим наклъыгнағим,
Масам акиуұлтыған,
Насиғам қыюқыхтам!
Атутымни дәмдәлікінде атутымни

Гина юм, ысқалъха пахсиңајалуни,
Накальу қунлуглуни, тахсиұтуғақу:

Корың, корың.

Ысқапакатын ке пәнилъутын,
Самун лъиқа лъиҳсугнияжқагутын.
(Үкьюәк панилғит пағақыет:

Паа! Па!

— Қунлухлъуки, наңғулуки.
Наклъыгнақут илета ысқалъұзит,
Қиҳсиқуселғит, улұғъяғалғит.
Пытқалъамың миқисқит гинаұсулғит.

Пуюром гинасүйт ысқапағұлғит,

Қиңиғильхиралғит.

Ыңлағыюлъығеми кывналғе юк,
Пиниғивкақат.

Пахсиңајлым юм гина, пахсиңајльха

Ыңқағнағтуқ, уникпаңқағлъығеми.

Гинаұсұттывкағынан юлгутын, ағнақ, миқисқиқ.

* * *

Каңиқ, лъиқа, ўилгытақ
Наманимсухөнам!
Үи, лъиқа нағуяқ
Қуйваңамсухенам!

Нуна налъұхаңғалғе
Илу ылъқуңғалғе
Аңунағута сиғлығым,
Акуна ануқым!

Каңиқ, лъиқа, ўилгытақ
Наманимсухөнам!
Үи, лъиқа нағуяқ
Қуйваңамсухенам!

Ылъұым қынлыңа ысқағнәтүк,
Сиғлық иланиқнетуқ!
Таўенақ ылъыпк сали...
Гинан авиғатывқақан!

Каңиқ, лъиқа, ўилгытақ
Наманимсухенам!
Үи, лъиқа нағуяқ
Қуйваңамсухенам!

ҮИ ҚИЛАҚ ЫСХАПАҚАҚА

Ануқиүұттылъқаға —
қилиқатаға.
Қилагмун ысҳапақо,
Иллүинамкун қаниғақо.
...Қытыйгым тыңтақет қилит.
— Нәқам! Масақ!
Қилат ахтуғақат
сапнығмың масақ!
Ыңиунатық лъиқа
утыңнақусеғатакуқ:
Қилақ, Масақ!
...Қытыйгым тыңтақа қилак.
— Нәқам! Масақ!

Масақ, ўиңөқи!
Амта үи илуга аңалъауұттақуқ
қилакыхтамун нунамун.

АТАНЫҚ

Ұаникоқијаку илу нунанихқақа.
Ұаникоқијаку қаку унікпағаңнахқақа...
Иғалуңақа...
Иғалықитаңақа...
Иғалум нұна ақиүхфикақа.
Иғалум ағнан хүқ
Қалътауғак, ималық ымығмың,
Талъиҳпигминың түгумеқақа.
Алъиқақ, ималық айхиның,
Укухкусиғминиң сақумеқақа.
Иғалум ағнан хүқ ымисима юқ,
Кавағнанисимауқ юқ.
Унијасогнихқумауқ юқ.
Лъыған иғалуқ науқаңқақуқ,
Қавағнанитақуқ юқ...

Пеқут ынпыш:
— Иғалуқ науқаңқақыкан,
Иғалулук апышына!
Атанғулук апығасиун!

Иғалуқ, атанғулук апығақијатхуң,
Қуяқуқ хүқ!
Пытқа акамльуҳқақуқ хүқ!
Иғалуқ, науқаңқылғе,
Үатпеқат хүқ:
— Атанаңлъұсисиқ!
Атанаңруғақ!

Натын хүқ, иғалулук апығақијатхуң,
Ылағнануғақуқ!

* * *

Ысхақа қергысакун имақ,
Ниқуяқа лъиқа атутыја юпим:
— Атутын ылъык, имақ, ниқуғақа.
Қаватақуқ сали қакымна... каватақуқ,
Силъа юкувингетақуқ.
Саўака кең, саўака кең ўимни ылъык?
— Никуғиакысын ўи атутымны.
Атүгнегақа ўи сивулилуку,
Аптықувсé:
— Саўа ылъыни ыютија?
...Сивутмун сукальуни юк пыюхпақуқ,
Аյатуғекуқ натын.
Сұна аյунақақауј ылъян?
Айунақақа ыныни, айунақа нунани...
Айунақақа углақ!
Сивутмун айханка сахтақанка, умьюгарахтақо:
«Кайға юм тумыни илисімакауј пинитун?
Кайға накимағнағута!
...Тутақуқ ыиминун юк.
Тутақуқ нунаминун,
Нами, сали ыглығанеңтуқ.
Ыңлықтыкumi пақынега
Атуты, нуна... имақ накалъу...
Пыюхпаглуни ыглықтыкumi, аյатуғикumi,
Юпим ўата айунаға атутыни!
Лъоған!

* * *

Ыглыұлтығетын, атутика нунаниқуувгуң,
атуұуј. — Пимауқ ағнақ.

Атутақа тумыхкан ылъпык.
Қанғутақа ылъықан ылъпык.
Сагиңесийқыйитақа, нами!
Нахнесийқыйитақа, нами!
Қуякийқыло таўатпинғито.
Пиниқийқыло таўатпинғито.
Атутақа тумыхкан ылъпык.
Қанғутақа ылъықан ылъпык.
Ануғақиқылттын.
Қишпайлайқылттын.
Иқлұхпынаң, айұумихпынаң.
Авауұпнынан қаку лъыган
Кина лъыган, сұна лъыган.
Атутақа тумыхкан ылъпык.
Қанғутақа ылъықан ылъпык.
Авауұпны палаұтықувык.
Авауұпны пилъылтакувык.
Ануғақнақыкувыйк нунапынун,
Нұналгутыпнын, ылъығмун.
Эсур — ынқаңнакывна ўи амта!
Эгун, мығниуұссиқувыйк лъыган нани,
Уатпияұкамкын лъурақ тагани:
— Сиғлытуңғитутын натытынғаҳпык:
Сиғлығунғаҳпык илини пининғаҳпык.
Икнақетынғаҳпык илини умелгунғаҳпык.
Анқағултығетын илумни!

НУНА ЫГЛЫХФИК

Юм, пиникъяни нуна,
Қаваңуқарапихтақа.
Юм, пиникъяни нуна,
Атутыкарапихтақа.
Таным матын тупахто
Илуга сетьпихълъку.
Таным матын тупахто,
Нунака ынқакыпихълъку.
Қаваңуни...

месесү:

Қауғялькүсе Нувуқам,
Тагралъкүсе имам.
Үелынкықун, ылтыгетын, юк!
Ысҳамақ имақ наманыпик,
Найпымсақа сильба кытыйгыпик,
Найпымсақа сапыхнақ-имағнақ,
Қуйванак масак!
Нувуқақ, Нувуқақ!
Нувутуқақ, ывыхтуқақ,
Ыкыҳтуқақ...
Үакын масак нугумауқ,
Нунахълъумкун ыглыҳсимауқ.
Нувуқами алеғумауңа
Нунахълъумкун ыглыҳлъықъло.
Үелынкықун, ылтыгетын юк!
Үелынкықун, нунатын ынлықнағетын!
...Юм, пиницъяни нуна.
Қаваңуқарапихтақа.
Юм, пиникъяни нуна,
Атутыкарапихтақа.

ҚАЙЁА ЎҚ КИҢУЛИМЫҢ АТУТЫЛГО?

Кайёа юқ киңулимың атутылго?
Кайёа ылъығми киңулимың атутылго?
Аўатмун пахсиңақо,
Никуңоңақо.
Үимни регаль
Никуұлтықан атун.
Налъылтықан апалъұхса.
Акуна атуман тана атун
Құлмун қагваұлтықуң илун!
Қаныұтын, умьюгатын... акуна ихкын,
Апалъұлтықут атутымун!
Юм кафсаҳталъха, күңгым, имам авило...
Имағнак, масақ, ануқы! —
Атутыругагут има!
...Қанирагақ ихтақуң микағапик,
Атутмың түмлиғақуң!
Маҳоңақат қиқмит
Сильа манияқша...
Юм апы тутмаңа, тырытақтывкаңа...
— Атуты тумақуң!
Апалъуң пугақуң!
Юм, Нунам, ыютам атутыхка!
Кайёа юқ киңулимың атутылго?
Кайёа ылъығми киңулимың атутылго?

УИ ҮЛҮПҮК ПИНИҚАҚАМҚЫН

Тупахтаја масам,
Акуиҳфикаја этам.
Писақельуни, ылағниуғлуни,
Масаेҳани тымџа атүгнилуку.
— Айлышко, масақ, алышқағле.
Татаку, масақ!
Рыпаль игұхтат тумыт
Натын макныұтет.
Пыткальамың макиңыұқа
Қамвақимумың!
— Тамана таўённак матын канғутықақат.
Ихкын-ам ылъыпк қыюлғик, лъиқа уна имақ.
Ихкын ылъыпк, лъиқа уна қилак!
Аптыаҳпана, натын ылъыпсиситун
«Уи ылъыпк пиниқақамқын?»
— Масам умьюган үғұхта,
Нұкуви ошам тагнығанун.
Қылышқамқын:
— Пиниқильышқ, канғунғитук ўаңкуни.
Пиниқильышқ илуми ытуқ!
Алеңқарағнетуқ, кивратықнетуқ.
Пиниқильышқ... апығнетуқ!
— Аваситю аугныпа?
— Нами. Найпынеган.
Пиниқильышқ кийымагуқ,
Итагнапихтуқ. Аваситиүнғитуқ.

ҚЕМ АТУТҢА

Каяңым сильам илуга ўаймаўивкаңа,
Сильалъум-ам нипальдахтывакаңа.
Малихтақынамку силь
Атуты нутағиниң атуғаңа.
...Лъалаҳат ысқаманка насиғарни, ывыгни,
Пашқелитанун туң алғаңоқльаки.
Атумаңма илуга сеңаңа.
Ныпниңума киени нипальдахълықо.
Қыта-ам, ануқиңуғутықльуку,
Канакнам, авилухтумаңми,
Ыныт укут калиғуреғаұлықаки!
Көлкүсіт таграұаңут!
Сиқпапиҳтаңут анлипик,
Лъаҳатаңут лъыган!
Таграұаңуқ, лъыган сиқсилуки қылъиңат,
Сильдеңет ют, қауғъяқ...
Лъиңа қаяқ мұмығманиң
Лъыңаңтай, саюты таұа тусисиман.
Саюлғим ынкам айхет улықьюғаұталғит,
Тығмегым лъиңа яқын русаўикаталғик,
Сильхисилуни ихсимальим тайимавық иманун,
Тайимавық нунамун... туситаңа саюты.
Юқ нукувғаңуқ имам синиңдани.
Қем сиқпаұлъығинун акульпитаңут
Тағыюғнилжут амта алывыт...

АЙНУМИТЫҚЫХПЫНАН АКУНА АТАСИҚ ЫГНЫҚ

Накын ылағнилъық?
Накын ныналъық?
Накын алывик?
Накын нипалъалъық?
Накын қывуты?
Накын лъоғиоты?
— Тамын, атасимың ығнығмың
Ылъпынун айнумилъыхының.
Ылъптыгыгының айнумималғе
Ығнығми тами, маниғусаҳлъықуң
Уноқуя, атхыира: «Ұныхтын, пиниғильъунуң!
Ынлалъуң, қуяңамың ылъунуң!
Аўийкувык нақам-ам, ағулеұлъықуң
Уимни ылъық!
— Нами, пиниғнетутын!
Ынлағыюнетутын алъамың!
Қуякнетутын алъамың!
...Айнумитықнетуқ ылъминун
Акуна атасиқ ығнық!
Накын ылағнилъық?
Накын нипалъалъық?
Накын қывуты?
Накын лъоғиоты?
Тамың, атасимың ығнығмың.
Ылъпынун айнумилъыхының.

КУИГЫТ АНИТ

«Апыңақат, Нувуқам куихльон хүк кынлыңани, тай-
паманисак, Куигыт анит; упынғая, умухтақет куигыт
ывыельқусигминың. Нуяльқусит, қыұсупихльуни увинга.
«Куигыт умухтет». — Таұатпекет куигыт суплъыкақна-
та.

(Укьюғалъақ қулиғамсук).

Гутысхыңинағмың, инло талъини құмиңган,
Имаңлықтоңахқынка нальғринанғагни,
(Сакаюхлықа, нальғринанғагни!)
Агихтақыситақуқ кытјани ағнағасурагақ.
Тығмеғыт эты никуғоғақаки?
Накалъу куик, суплъықытамағми, мақнығұҳса?
Куигыт анита наңылъуита куигыт умухтет.
Куигыт анит — иғалуғуқ кекатая таұа.
Куигыт анит — сивулиұпигат насиғет нунивим.
Куигыт анит — Масақ қонпын, ығнықтоқ.
Куигыт анит — иғало ағнам, ынлықнам!
Ымық масами қывлықшиталғе,
Қаюқъягульықат нувукаұмит,
Умугниұсугниліңүқ рыпалъ ымға куигым.
Ұаңкургнүң ағнағалгутыкулъунуң
Қалътауғат итхұлъықапук манығамун
Наңылъуғмың юпит қуяқақат Куигым ани.
Куигым ани — иғалуқ кекатая таұа.
Киңгыт анит — Сивулиұпигат насиғет нунивим.
Куигыт анит — Масақ қонпын, ығнықтоқ.
Куигыт анит — иғало ағнам, ынлықнам!
Қытуұтқы ылъық «Нанитағалғит ығнығыт»,
Нáмауқ иғало ығнықтоғым.
Ыңхатақут анлинҳат,
Ыңпіт уникпақет никуғоғақет.
Ыңхакут ысқаунағдит.

Ақумақуқ, таным таухкын қагвақуқ.
Уноми тутуқ аньялғе ынминун.
Нұкувқақуқ мантығам сильтатијани,
умыюгарахтакук:
«Ағнак, ығнық, упынғак,
Үи утыңниұто аньялғеңа.
Пинитун ытақлъи Қунгыт ани!
Бімыұто күигым ымғаның,
Ұелынкықун! Құянаҳалаң!

КИҮГЬИТ

Нұна күмлата, ыпхита
Нынъыңуұтылъқапиҳта!
Ұаникуми ангилғит
Құлмун қылышақут.
Ағнағақ ағулеғақуқ,
Амта құлмун қылышақуқ.
Киүгьит, киүгьит ағулақут!
Ағнат гутысхықытат қаҳақут!
Нынъысук, сильә ныпниңалғе,
Умьюғақ илумни углалғе!
Сими қеқ укьюғак алиғнамат,
Алеғақијата қылагми киүгьит?
Сими қеқ алннылътың қимамат
Мантығағмыхтынун ют?
Таўатын қулиғамсугақут қун
Ынпіт хуқ:
Киүгьит хуқ макут ағнаугақут.
Алиғнақут, аглығнақут.
Анлинчағни, миқисқини
Анланитыкнетақут.
Укьюғак ылъық тарумалғе
Аглықтұку ынлықналғе.
Укьюғак ылъық наклъығнамалғе,
Куйвакыхпынан қуяналғе.
Киүгьит хуқ сиғлықуттоқут,
Алиғнақут, аглығнақут...
Ағулақијамың қаҳақут
Ағнат гутысхықытат!
...Ынлықнақут...
....алиғнақут... —
    йасақ!
Матыми алъа ылъық лъиұтуқ.
Матими алъа ылъық лъиұтуқ.

Киүгъит, киүгъит ағулақут!
Ағнат гутысхықхат қаҳақут!
Ынлықиңақут, ағлығнетақут!
Киүгъит, киүгъит ағулақут!
Суңаның, қипаның, ипа натылңұғның
Ынлықнағлуки энмет миңкумақет!
Киүгъит, киүгъит ағулақут!
Ағнат гутысхықхат қаҳақут!
Үглат умьюгат қуяналғит...

ИМАМ ҮМ҆ГА ТАҢЫОҒНИЛНУҚ

Ануқы, кытыйғы,
Қаник... таным ануқы,
Таухкын масақ, наманық.
Авауғнетуқ тауенақ
Имам үмға таңыоғнилнүқ...
Ағиұтақжавық қонпын,
Мұғұлъығетын,
Имам үмған таңыоғнилнүм.
Камгыхкын тапсысмақак.
...Тауенақ қуялъығмын
Үи ытақо:
Ағиұтақжавық, пайығақо.
Калукақ ымыллық тунақақа.
Ымитылъхағлуку ныҳсақ,
Уныхлъығе, ымығақан.
Таухкын или ымық кытнанун,
Имам туңынанун кувақан.
...Имам үмға таңыоғнилнүқ.
Тугумекақаға ағынан,
Ысқапақамкын, лъиқа нутан ысқаямкын...
Имам үмға таңыоғнилнүқ...

Юм атутја никүңлүку
Сивутмун ыглыҳсимауја.
Юм атутја никүңлүку
Қуямауја илуинамкун.
Атутја юм...
Илуминиј атумауќ,
Пинитун ысийқылукун нуна,
Пинитун ысийқылукун юк.
Натын ылъян илумикун
Пима нуна, пима ила
Тумыкыхсийқылукун.
Юм атутја никүңлүку,
Никуұтто амта ўи:
Сивутмун таўенақ
Ыглыҳсаҳқааја,
Кина, сұна ынқаклъуку!
Юм атутја,
Юм атутја...
...никүңлүку.

* * *

Атутым ыглыңуса сұна лъыган
Никуңнақуң матын ылъпының.
Атуты ўи қүякақа, натын
Ылъпык сальхын нығыюкақа.
Сальхын. Ылъхын, нымытхуалъхын.
Атутым ўи кулиғатаја,
Ынкам пеңа:
— Қыллыңаңа, ылъық кулмун ыглыұтақуң.
Асеның әгүн ануқиңұтықаку,
Утыұңыңмың ахтуғнаңқылъықуң.
Атутым малихтақа қылак ўаникуя.
Үнугнаниса, укьюғак
Ыпхағнаңқа...

Атуты алъпақуң ылъминиң.
Пыолғим атуты санақа,
Налғе нунивак ысқағлуку.
Сальықам сивутмун аңатуғеклін пыюқ,
Сальықам атуты нунанилғе ытақлъи!
Мыңниүхсилъхағлуни, юм атуғақа
Атуты тумыми, атутңа ылъхым.

* * *

Упынғақ...
Китуұтут нанитақат ыңныңыт,
Қалиниумяуұтыпихта!
Қояңанақ илу!
Нықиңеңтүт ныҳасапихтақут.
Ысқаяхпұт нунивак уғукатая,
Лъика пилде:
— Упынғақ ығлыұтақуқ.
Пиҳтуұнанита, ануқылъұқусинаңақуқ илини..
Қалмиўияуұтыпихта!
Упынғами тығык тупақуқ,
Қояңаққа наңылъон ылъық.
Ыңкам ўи ысқалғуғақанка
Нұвуками ашалғит ағнат нальоғринағның
Нутағинғағның гутысхының.
Ыңық тақлъилде қояңақ
минқытуқанун...
Упынғақ қояңақ...
Итығақлар салъықам
Ынынун ғамга, мантығанун!

* * *

Укъең қиңумни уныхтуң.
Укъюң китүхтуң.
Упынғаяхқа утақанаҳқуң.
Илу укъеяхқайита қаку лъыган.
Укъюң илуми ылъиқнетуң,
Натын ылъың упынғамың ытуң.
Кегми ылъяңа ыглыҳтақуң.
Илисуқнақаңиң қаку лъыган
Ылъыпк ыглыұлтыңын ысҳаяхқаң.
Укъең қиңумни уныхтуң.
Упынғақ кийыми уныхситуң —
Укъеңыт, укъют ыглыҳтақут.
Аптықо ўимнун, китуйин ылъыпк?
Китултықын-ам илупыни ыйкан укъең?
Упынғақ ытақльи қонпың
илони юм...
Укъең киңулулилуни уныхтақльи әвани...

САЛИ УПЫНГАҚ

Сали упынгақ мелькынесималуку
Килим синија таңқихтаңа-таұатын
Илу қамна ылъминиј ниқуғақуқ
Упынғағьюхқа, униңьюхқа.
Эвани иңгіт апіжт қывлықшитатақут
Кусиғақуқ қалиғура силъатымта,
Қалмиугияұтыкатаға қакымна.
Пысемжалғыт таўа теюхқут.
Сали упынгақ мелькынесималуку,
Утақаңаяхпут, мелькақаҳпут.
Салықам сали упынғанғитыңғаку,
Үенлығи уноқу аңунега
Упынғам нунивак, юк.

ҚИМУХСИҚ

Қамаук... таўенақ тунун ысхағақа.
Қылыги силъатымтыхун ылъпык агутын.
Пахтылгык қылыги апыйкун агумаук.
Қина сивулияұқақ ынқакақақа ўи.
Ылъпык қиқмиғаҳтын сукапихтут.
Таўенақ ысхаұпышынај сайҳоҳтутын.
Пахтылгык... камавык пахтыралъұқ
Таўенақ ысҳапақахка.
Қаку натын утыхлъықын ылъпык?...

* * *

Кегми нутан уноңұса,
Анақутын ылъық қынылилътын.
Гутысхырақ қантаңқалуку
Қильыұлъуку...
Уноңпигамалуку, нутан уноңұса,
Сали ызық лъалаңпихтақу
Сали кина лъыган айитуқ,
Тупагъяқақалътын ағулаққуғақутын.
Ұаникуя, тетүұса малихлъуку,
Агиҳтыкатақутын.
Иламни регаль нукувақо түмым аўатчани,
Атуғақукут тунийқылъта ағулаққунун:
«Але-поле, ағулали-поле...
Нықынлъамың тунија, құлжимың тунија...»
Қалңагасоқ тунақсан ўимнүн
Сұхамың имиғаңғалғе.
Қуяпихтақо ўи ынлағъюгако.
Ағулақкулъық, Мыңнүңғақутын,
Нақам илүн ылъынғақу
Мұлунилътын нунивагми.

КЕРГЫСАКУН ЫСҖАПАҚАНКА ҚАНИТ ИХЛЪЫГИТ

Кергысакун ысҗапақанка
Қанит ихлъығит...
Ынқақанка тайимани
Қуқујат ихлъығит напаұтуның.
Қаник ымғұұтақуқ...
Упынғақ ўи ынқақақа,
Москвами упынғами
Бұлыхтақет қуқујат,
Укъеми ихсімалғит.
Упынғами ысҗапақа қаник ихлъығе...
Қаним ынқаұттывкақа укъеқ.
Уноми, упынғами, канигрумауқ амалъи.

* * *

Тұмырагақун ыглыұтақо — нунивагмун пеқо.
Науқашқыюхая нунивак, ызығыны, насиғаңныј...
Масам сұна лъыган ақықывкайита.
Үнөпигми сали лъалаҳам камғыхқа ыплъығутак.
Нұнамун инаұтықағло нағумақа насиғақ —
Нықнилъха қонпың қавсіғарағыныј алығнақ.
Атасим насиғам илука имиғақа.
Ынқақақа қаниұтуса ымама:
— Туқупирғайитуқ нунивак.
Упынғая таным уиңақуқ,
Насиғат, ывғыт, үқпигағыт
наұақут, науқашқақут.
Укьеми, нунивак туқоқын,
Хуқ акуна миқисқит саниванетақут.
Иықай упынғами, таұа кекатая.
...Нунивахкун ыглыұтақо,
Илука ылъқуңғақуқ.
Нутан упынғақатая,
Нунивак упынғамың атутылық!

ТЫГМЕГИТ НУВУКУМ

Нувуқақ упынғами.
Құмақатағыюхая...
...тетук нақам,
сама — М-а-сақ!
Әгүн түвеңьюхая,
Сузиліүтмәң гутысхало,
Юқаҳсимауңа:
Қытқани имани,
Тетум акулұнаны —
қалғиқ!
— А-а-лиқ! А-а-лиқ! — Тыгмепит!
Қеуң-қеуң-қеуң! — Қағытхеҳат!
Сакаюхлықалаң!
Құйванаҳалан!

Сикмиқағло ықытақақо
илүинамкун
Нувуқақ!

Тагақут иғурғит,
Асиғақанка:
— Иғур-ге-гур-ге-е-е!...
Ұаяни! Питүқ!
Айуеқын! Тайүеқын!
Үлукшамың қыхмелық!
Аяҳа-а-а-а-а! Яңи-ҳи-и-и!
Гу-у-у-үй!
Иғурғит китуғақут,
Нағұят қасуғақут,
Асиғақанка:
— Нағұявита-а-а, анавита-а-а!
Иқалъоҳавита! Тунұхавита!
Нагудиң!

...Кытнани, имани,
Тетум акулҗани
Қалғиқ!
Нувуқақ упынғами...
Сакаюхлъықалаң!
Қуйванаҳалаң!

· · · · ·
Сикмиқағло, ықытақақа
Илүинамкун
Нувуқақ!

СИВУЛИҚ ЫСКУХТЫ

ЕМРОТМУН

Қанихпіт, қанихпіт ихтақут,
Семақут кайывағумағмың...
Қыұсулғе сайығелінтақа
Таным матын нутан атақа.

Тұмықа ыскүғвигмун нанитағақуқ,
Аңатуғижақо натын.
Тұмықа ыскүғвигмун нанатағақуқ,
Қуяңақо натын.

Таным ўи ылъян пайығақаңа
Ыскулъхағумаяғмиңа.
Лъиқа таным нутан матын
Ыскүғвигмун итылғенә.

Қанихпіт, қанихпіт ихтақут,
Семақут кайывағумағмың...
Қаныұтын ылъыпк итакақанка,
Қонпың ынқаклъықанка.

Сивулилттын ылъыпк илітывкаматын
Аліјанығмың: «Нуна... Ана...»
Сивулиұтын, ыскұхтымкын!
Лъиқа ылъыпк таным матын,
Углақ гиүй аглукулъу,
Апыштусаҳыңа стихиғмың
Нунака пиниқийқалуку.

Қанихпіт, қанихпіт ихтақут,
Семақут кайывағумағмың...
Ысқапақанка ыскүсьялғит.
Ысқалғуғақамкын ылъыпк,
Сивулиұтын ыскұхтылъұамкын!

УНИҚПАГАК

Сиғлықоқуқ илұка,
Таруғақуқ аgra.
Кумаңтақуқ қанықа,
Лъиғапиүақуқут...
— Кина атуғақа?
— Кина саюғақа?
— Кина қанығақа?
— Кина ытақа?
— Ағнақ қанығақуқ,
Ағнақ атуғақуқ,
Ағнақ саюғақуқ,
Ағнақ ытақуқ.

Сиғлықоқуқ илұка,
Сетақуқ ыға,
Сетақуқ қанықа,
Нуниветақуқ...
— Кина атуғақа?
— Кина саюғақа?
— Кина қанығақа?
— Кина ытақа?
— Авасижақ қанығақуқ,
Авысижақ атуғақуқ
Авысижақ саюғақуқ,
Авысижақ ытақуқ.

Сиғлықоқуқ илұка,
Тығмегіттақуқ құлак,
Кумаңтақуқ қанықа,
Тығитақуқ имақ.
— Кина атуғақа?
— Кина саюғақа?
— Кина қанығақа?
— Кина ытақа?

Юк қанығақуқ,
Юк атуғақуқ,
Юк саюғақуқ,
Юк ытакуқ.

Таұатын хүқ атусимат кегиами:
ағнақ, авыснахақ, юк.

Таңа.

ТАУАЛЪУ?

Қийма ысimalо,
Нунанитыпхсималуку илука,
Нунанитыпхсималуку силъа,
Кинкут, қахкут ынқақанка,
Илuit анлин сиғлығуяҳшат,
Амта анлин аленияҳшат.

Пулаңюгақо,
Айпаюгақо.

Үатпилаки тауенақ түк:
— Қайға пиниғақысиси?
Қайға ғуситаси?
Қайға икаюғнетақысиси?
Қайға аленийисиси?
Акуна пинијаҳпыси,
Акуна углаңжаҳпыси,
Акуна макныңжаҳпыси,
Кина силъальъугми алениуқан,
Пулаңнакыйиун:

— Қайға пиниғақын?
Қайға ғуситатын?
Қайға икаюғнетақын?
Қайға аленийисин?
Эгун ке силъальъугми итықаси,
Умииюхпынаси.

Уайманакыси:
— Қайға пиниғақын?

Қайғүа ғунығитатын?
Қайға икаюғнесин?
Қайға аленийисин?
Аварұннакыйиун ило,
Ынлағнаҳыннакыйиун силъа,
Айпақнакыйиун акуна,
Алыннакыйиун йата:

АНУҚЫСЕ

Сими укъёми қилак
ыпхитыпихтақауң?
Сими укъёми қилак
қыюхқыпихтақауң?
Сыкынағма ыглыұтақо,
Қилак ысҳағьюхпынан!
Сыкынағма ыглыұтақо,
Қилак қылышлұқакыхпынан!
Сими укъёми қилак
ыпхитыпихтақауң?
Сими укъёми қилак
қыюхқыпихтақауң?
Таным тыңағун авилугуқ,
Құлмун ысқалъқашто!
— Таным қулак қилемтақуқ,
Таным ыпхитақуқ!
Сими укъёми қилак
ыпхитыпихтақауң?
Сими укъёми қилак
қыюхқыпихтақауң?
Каяниңдан анығнанитақо,
Таным қилак анлин ыпхита!
Ангиғуюңғағма; ақумақо,
Атуғақо ынлақо.
Сими укъёми қилак
ыпхитыпихтақауң?
Сими укъёми қилак
қыюхқыпихтақауң?
Ануқысе, кина, қагна!
Ануқысе, кина, қагна!
Пиҳтум, қилим саплъиуј қилак!
Ануқиүхълъиуң қытакағак!

Авауғлаку натын углақ?
Ануқлъниңан ысхақамкын,
Ысхақиамку қилак,
кывкахқуя, ануқым!..

* * *

Ылъпык ысымрумаҳпыңа:

— Синағңа...

Иыкыйхтуқ илука,

Макныұпалахто,

Накльыгьюхто...

Сыкыңағма пиуңа:

— Таўенақ, тикме!

Апытаҳпыңа:

— Сими?

Үатпиуңа:

— ...сикмиұлтықо амта.

Алиңақо натын,

Кайиңуогақо натын,

Алелъықутын натын!

Ысқасухлұуқукук анлин натын!

...Синаұлтықамкын,

...тауенақ — сикме!

НА, ЫЛЪПЫК?

...На, атуыка, на?
Сагмаңсiku навык?
На, атуыка, на?
Напийику имна?....

Илука сиғлықоқү —
атуғақо!...
Тукуұпнынун...
Ивағақо...
Атун сагманғитақа,
Ылъпык сагмағамкын!
И-и-и... қылғыги...
сагмағамкын...

Илука сиғлықоқү —
атуғақо!..
Тукуұпнынун...
Ивағақо...
На, атуыка, на?
Сагмаңсiku навык?
На, атыыка, на?
Напийику имна?....
Илука сиғлықоқү —
атуғақо!..
Тукуұпнынун...
Ивағақо...

Атун сагманғитақа,
Ылъпык сагмағамкын!
Ини, қылғыги,
сагмағамкын!

КИЙЫМА ЫТАҚО — ҚАЮҒАҚО

Аленелькутыка — қаюқа!
Илумнун — сематыка!

Қаюқ илака,
Қаюқ атутақақа.
Кийым ытақо қаюғақо.
Алениүғақо
қаюғақо.
Кийым ытақо.
Атуғақо.
Қаюқ илака,
Қаюқ атутақақа.
Кийым ытақо.
Қаюғақо!

Алениүғақо
Илуга сеңақақа,
Кийым ытақо,
Қанығақо:
— Қаюқ илака,
Қаюқ атутақақа.
Кийым ытақо,
Қаюғақо!

Аленелькутыка — қаюқа!
Илумнун — сематыка!

НАМИ, ИҚЛҮҮНГИТУТЫН!

Юм құйватыкаңа силә каяныпик,
Юм қуякаңа ила уайманыпик.
Юм пиниңаңа ылъық анлұпик —
Ылъыпк умъюгарахтутын,
Нами, иқлүүнгитутун!
Қуяқутын, қияқутын,
Атуғакутын, қанығақутын...
Нами, иқлүүнгитутын!
Қаяниңан силә,
Уайманыңукан ила,
Алныңукан ылъық,
Иқльуұлтыңан таұатпилъын.
Нами, иқлүүнгитутын!
Сұна ылъынни пининқутауңан,
Илапынни сиғлынқутауқан,
Іықай ылъыпк сиғлытуқинаң,
Илан ўата иқльуұпнынан!
Іықай ылъыпк аұтуқийкинаң,
Кина ысқаян аұтуқийкан.
Іықай ылъыпк қиякинаң,
Кина накльыгнаңан.
Іықай ылъыпк унұхтыкинаң,
Кина киен унұхтыкан.
Натын ылъыпк иқлүүнгитутын!

ҮКЬЕҚАТАЯ

Имақ тағрагүақуң,
Ималъұссе Нувуқам.
Кылъиқанун тутақуң.
Углақ гиуги агуң
Нувуқаштит ўансалғит.
...Кылъак тыұтыұтақуң,
Сали углат гиуит агақут.
Кинунығма илинегет
Углат алғат сагиқналғит.
Нувуқами таўенаң
Уныхсмат мантығильхыт.
Күниғвик ныпнүңғақуң
(Натын натпили ми!)

Кылъак ыглыұтақуң
тыұтыұтақуң...

Талұа ўавық лъиұттут
Нувуқаштит,
Илумыхтыни ылъиқет
Нувуқам саврыгет.
Укьюқатая...

Имақ тағрағақуң,
Сиқсиұақуң қылъиқанун.

Ануқы атхаұтықатая,
Қари, гуни, сали ўаникунғита!
Укеми лъиңа апым

акықақатын

Амта пинияхқаң ылъық
укьюми

Сивулиқ сикулъаң иұтуқта
нағуя� яқуминиң.

Ыкның натығми қамумақуң,
Апумаяни натығми.
Таңсығутакуң ықуматқұғвик...

Ипульұағлукы наниқ,
Анақо мантығамның.
Ануқы гуни қасумауқ.
Касутыкума,
Эгун қавақувык сали,
Тупахнақельшамкын,
Исикинаюңгаҳпык,
Саплышкүмкүн айхамның.
Қаник, мантығақ на?
Ынми қалиқулъығеми,
Тарум илони,
Ыкумаҳтақақа ықыниғақ,
Итакынғамку наңыкатақуқ.
Укьюқ упынғамун ыглыҳтақуқ.
Упынғая ығнығми

мелъкынақуқ.

Ығнығыт тақлъилътың,
Ынкам ыкниғнеғулъықа
ытахум.

Нунивак кегми итаклъуку —
Үглатун ыкуматкуғвикыхпинан.
Налғе ўаймаўитыкнақ!
Кегми йықаям нунивак!

Ыта атасикун атульун,
Лъиңа укьюңак сивуныпук.
Имам синиңани утаңақылғит...
Укьюңак атутынлъақылғит,
Саютынлъақылғит...
Утаңапихтақыкет упынғая
Наңраяұқат әлит, имақльит.
Ивылъығит, мағлалъығит,
Польасипихлъығит!..
Ысҳапалғеми юпим саютиа.
Ниқуғнаңтуқ
Ынлықналғе ыютиа.
Атуым ыглығутақа юк,
Лъиңа тыгмеқ ануқыми.
Углақ гиүи аглукулъу
Ысҳасауұсімат юпит,
Ықығақылттың, накалъу
Наңрақылтта ўаңкута.
Атасиғутақжамта таңа
Үата, үата касагутақуут!

ТЫҚЫВЫҚ

Мамроұлпак, Нувуқақ, Нунак
Уқыюғак ытвикумет юпит.
Уқыюғақијаку апыпхтақыет,
Нынлышыпигақ, ырпалъ на
Нуна қупаджүргенеңкыкит.
Пеңзілгіт: «Тықывый ыглыұтақуқ».
Сықылъуни туҳтұғақуқ нунамун.
Юпит акеқат мантығани
Ыпыхсатыныј накалъу ырпаныј.
Акеңдани, Тықывғым
Кыхмеқұлъуки акитыни
Сықынегақуқ нунамыниј.
Әгүн хүқ ке талъиминиј
Накалъу иғуминиј
Ақикаку Тықывый,
Сахлышықуқ кыхмеқұлъуку талъиқ,
Накалъу иғу.
Мамроұлпак, Нунак, Нувуқақ
Юпит нунет...
Уқыюқ, нынлышыпик.
Ұапникуми, унугми
Тыұтыштақуқ нуна.
Ақуигақуқ кийыми
Нунакун Тықывый.

АҚУМТУҚ

Имам синиңанун
Қилем синиңанун
Ақумақуқ масақ.
Қавиқұмылуні
Хұтымсухенам лъиқа,
Нынлъыпигми,
Мұғутақут, ағывсаҳсиманғилұт,
Алгуманат укут!
Анлинхат, полъақұата,
Ағывсаҳсималғит,
Алгумапихтақут
муғулъығенун...
Лъыңаҳтақут саят.
Қайгими полъақут.
Ағывсаҳсималғенун
Касутақут нуналгутұт,
Паюхтақут.
Қантет паюхлъығит,
Имеситут, имиғақет
Ағывсаҳсималғит.
Саяғмыхтының лъыңаҳтақут
Налъини нүлеғит акумақут,
Саюәлъықылътын, саяәлъықылътың.
Укюө. Ақумтук. Нынлъыпик.
Полъақут. Нувуқами.

Сұқапиғмың ыглыұтақуң
қимухсиң.

Қиқмиңарагет сұқапиҳтут.

Пот-пот-пот,

Қыҳ-қыҳ-қыҳ.

Никуғақут лъыган.

Қавсинаң кең қулиғамсукақын

Қиқмиңаҳтын, түмн

қимухсиңвін

Қиқмиңарагат, қамаук

ынкам түмн.

Сикмиңақалътын ысҳалғуғақан.

Таўа умиңуғақуң

Қамаук пахтыралъжак.

Қиқмиңағат сукатақут...

Үи лъиңа алемніяұлъығеңа.

Түйкувық этам пайыұлъықатын

Ағнам... атылғым...

Қайуалъамың Кейныкеймың.

Мулулъықан қулиғамсулъуку,

Қиқмиңағат ныҳқусиңілъхағлукі.

Қамауххын минлъыхлықаххын.

Қавам қынлыңанун қулиғамсұңғалъықутын

Түмн апығлукы, қамаук, қиқмиңағат.

Түқ үи амта Қейңүәйеситун,

Пайығақлъакын тұтықаталғетын!

Ынкам қиқмиңаҳтын ныҳқусеңлъанн.

Ысҳалғуғақа ынлеғын...

Пеқо, сақье, имна, «авағло үи!»

(Самың туқ ынқалилъе!)

Натын үи тумықа

Алъакағми ытуқ —

Бігліхсаҳхаго нұнакоҳситыкун.

СОДЕРЖАНИЕ

Сұқапигмың ыглыҳтақуқ қимухсиқ.	3
Биқмиғарегет сұқапихтут.	4
Пот-пот-пот,	5
Қыҳ-қыҳ-қыҳ.	6
Никуғақут лъыган.	7
Қавсинаң кең қулиғамсұкақъяки	8
Қиқмиғаҳтын, тұмын қимухсиғвин	9
Қиқмиғарагат, қамаук ынкам тұмын.	11
Сикмиқалтын ысҳалғуғақан.	13
Таға умиңуғақуқ	14
Қамаук пахтыралъхак.	15
Қиқмиғат сукатақут...	16
Үи лъиқа алемияхлъығенә.	17
Түйкувых этам пайыхлъықатын	19
Ағнам... атылғым...	19
Кайуальамың Кейныкейымың.	20
Мулулъықан қулиғамсұльуку,	21
Қиқмиғат ныҳқусиљұчағлукі.	21
Қамаухкын минлъыхлъықахкын.	22
Қавам қынлыјанун қулиғамсұңғалъықутын	22
Тұмы апыллуку, қамаук, қиқмиғат.	23
Түқ үи амта Кейңиқейиситун,	23
Пайығақльяқын тутыкатағетын!	24
Ынкам қиқмиғаҳтын ныҳқусеқлъаш.	24
Ысҳалғуғақа үнлеғын...	25
Пеқо, сақье, имна, «авағло үи»! <td>25</td>	25
(Самың туқ ынқалилъе!)	26
Натын үи тұмыка	26
Алъакағми ытуқ —	27
Ыглыҳсаҳқаго нұнакоҳситыкун.	27
Упынғам құянатија	28
Силья ануқиуұтқатая	28
Алениғутна ағнам	29
Қыҳсуғигалғे үкьюқ	29
Атутым аңунеға юпик нағи лъыган	30
Атутјак ысҳаујалғик	30
Аттаңуұта	31
Атуты-юм құянатија	31
Нунивим атутја	32
Нами, үи ылъыпк аванғитамкын	32
Қыпнығаҳсек	33
Пакмакын аныхлъуқақо	33
Қийымнүү атутывук сагмағиғутағшук	34
Гина, ысҳалъха пахсижајалуни	34
Каңиқ лъиқа ўилғытақ	35
Үи қилак ысҳанақақа	35
Атаниқ	36
Ысҳақақа қерғысакун имақ	36
Ыглыҳлъығетын, атутыка нұнаниқыкувғуј	37
Нұна ыглыҳфік	37
Қайұа юқ кијулимың атутылго?	38
Үи ылъыпк пиниқақамкын	38
Қем атутја	39
Айјумитықыхнын акуна атасиқ ығнық	39
Қуигыт анит	40
Қиугыт	40
Имам ымға тағыюғніліуқ	41
Юм атутја никүрлуку	41
Атутым ыглығуса сұна лъыган	42
Упынғаға	42
Укъең кинуми уныхтук	43
Сали упынғақ	43
Қимухсиқ	44
Қегми нутан уноңұча	44
Керғысакун ысҳанақақа қанит ихлъығит	45
Тұмырагаҳкун ыглыҳтақо — нунивагмун пеқо	45
Тығмеғит Нұвукум	46
Сивулиқ ыскұхты	46
Уникпағак	47
Тағалъу?	47
Анұқысе	48
Ылъыпк ысымрумаҳпыңа	49
На, ылъыпк?	50

Кийыма ытақо — қаюғақо	53
Нами, иңлүүнгитүүш!	54
Укъеңатая	55
Ыта атасикун атульуң	57
Тыкывық	58
Ақумтуң	59
Сукапигмың ыглыҳтақуң	60

НЕНЛЮМҚИНА Зоя Николаевна

**УПЫНГАМ ҚУЯНДА
ВЕСНА СЧАСТЬЯ**

Стихи

Художественный редактор
В. А. Галимуллин

Технический редактор
Н. С. Ганцева

ИБ № 997

Сдано в набор 21.08.90. Подписано к печати 25.10.90. Формат
70×90/32. Бумага тип. № 1. Гарнитура литературная. Печать
высокая. Усл. п. л. 2,34. Усл. кр.-отт. 2,56. Уч.-изд. л. 1,97

Тираж 500 экз. Заказ 675. Цена 20 к.
Магаданское книжное издательство, 685000, Магадан, пр. Ле-
нина, 2. Издательство Магаданского обкома КПСС, 685000,
Магадан, пл. Горького. 9.

Ненлюмкина З. Н.

H51 Весна счастья: [Стихи].— Магадан:
Кн. изд-во, 1990.—60 с.— Текст эск.
ISBN 5—7581—0101—X

Лирические стихи первой эскимосской поэтессы. Книжка посвящена 60-летию Чукотского автономного округа.

Н — 4702730000—035
М — 149(03)—90 12—90 ББК 84Эск.-5

20 коп.